



T.N.Qori Niyoziy nomidagi O'zbekiston Pedagogika
fanlari ilmiy tadqiqot instituti

UZLUKSIZ TA'LIM



ILMIY-USLUBIY JURNAL

2021, № 5

DJURAYEV Risbay
Bosh muharrir

Jurnal 2001 yildan nashr qilina
boshlangan.

O'z MAAdan 2007 yil 3-yanvar-
da № 0101-tartib raqami bilan
qayta po'yxatdan o'tgan.

Jurnalda e'lon qilingan
maqolalardan iqtibos keltiril-
ganda «Uzluksiz ta'lim»
jurnalidan olinganligi ko'rsa-
tilishi lozim.

Tahrir hay'ati:

Sherzod SHERMATOV
Uzoqboy BEGIMQULOV
Alisher UMAROV
Nargiza RAXMANQULOVA
Xolboy IBRAGIMOV
Shavkat QURBONOV
Roxatoy SAFAROVA
Islom ZOKIROV
Dono G'ANIYEVA
Lobar QARAXANOVA
Dusmurod DJURAYEV

Tahririyat manzili:

100027, Toshkent sh.,
Furqat ko' chasi,
174-uy.

O' zPFITI

Tel.: (71)-245-92-34

(93)-503-52-07

e-mail: uzluksiztalim_jurnal@mail.ru
liya_2305@mail.ru

TA'LIM MAZMUNI UZLUKSIZLIGI

- 3 **R.X.Djurayev, M.E.Inoyatova**
Prezident Shavkat Mirziyoyev yoshlarda ma'naviyatni tarbiyalash haqida
- 9 **D.M.Maxmudova, N.A.Mirxalilova**
Uzluksiz ta'limda kreativlik iqtidorining muhim omili sifatida
- 13 **I.E.Shernazarov**
Umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilarni xalqaro baholash tizimiga tayyorlashdagi vazifalar va ularning yechimlari
- 21 **D.E.Toshtemirov, J.D.Saidov**
Uzluksiz ta'lim jarayonida bo'lajak informatika va axborot texnologiyalari o'qituvchilarning ma'lumotlar omborini yaratish bo'yicha kasbiy kompetentligini baholash mezonlari
- 32 **L.Q.Samandarov**
Uzluksiz ta'lim tizimida umumiy fizikaning «Atom, yadro va elementlar zarralar fizikasi» bo'limini o'qitishning hozirgi halati va muammolari
- 37 **Sh.M.Kamolxo'jayev**
Sinergetikani ta'limdagi o'rni
- 41 **B.Nazarova**
Iste'dodli va iqtidorli talaba-yoshlarni tadqiqot ishlarga yo'naltirish fan va ishlab chiqish rivojining muhim omilidir
- 47 **T.X.Aviyaqulov**
10-11 sinf o'quvchilarini kasb-hunarga qiziqitirishni aniqlashda didaktik-ta'minotini tamoyillari va omillari
- 53 **X.H.Xaydarova, T.P.Kamalova, K.B.Ergasheva**
Экологическое образование молодежи республики Узбекистан
- 58 **I.T.Taluychenko**
Методологические подходы к организации самостоятельной работы студента по изучению мировой музыкальной культуры в системе непрерывного образования

UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA MEDIATA'LIM: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

- 61 **N.N.Xudoyberdiyev**
Hududiy malaka oshirish tizimida umumta'lim maktablari o'qituvchilarining axborot kompetentligini oshirish
- 65 **I.Yu.Abduraxmanova**
Elektron ta'lim vositalari – o'quvchilarning iqtidorini rivojlantirish omili sifatida
- 70 **Z.N.Yulcnieva**
Zamonaviy ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ijtimoiy psixologik aspektlari

MA'NAVIY TARBIYA

- 75 **A.I.Saidov**
Uzluksiz ta'lim tizimida yoshlarda sog'lom turmush tarzi to'g'risidagi tasavvurlar shakllanishining ijtimoiy-psixologik va ma'naviy-ma'rifiy omillari
- 80 **B.U.Mingbayeva**
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda badiiy adabiyot namunalari qiziqishni shakllantirishning pedagogik-psixologik yo'nalishlari
- 86 **G.K.Jobborova**
Pedagogik jamoaning innovatsion imkoniyatlarini oshirishning pedagogik-psixologik omillari
- 89 **D.I.Xodjakulova, J.Xolmuratova, D.B.Mirxodjaeva**
Uzluksiz ta'lim tizimida o'quvchi-yoshlarning shaxs shakllantirishning yosh xususiyatlari
- 94 **R.M.Madator**
Uzluksiz ta'limda zamonaviy dars va uning samaradorligi

KASBGA YO'NALTIRISH VA PSIXOLOGIK XIZMAT

- 100 **Z.Sh.Qarshieva**
Bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarlik jarayonida yondashuvlardan foydalanish
- 104 **M.Kaximova**
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish bosqichlari va mazmuni
- 109 **M.Gapparova**
Yoshlarni kasbiy-prdagogik faoliyatga tayyorlash jarayonlarini korporativ yondashuv asosida tashkil etish va boshqarish
- 114 **N.K.Ermetova**
O'quvchi-yoshlarning kasb tanlashga ta'sir etuvchi omilla tahlili
- 120 **M.B.Yuldasheva**
Biologiya darslarida laboratoriya mashg'ulotlarini o'tkazilishining tashkiliy asoslari



UZLUKSIZ TA'LIMDA KREATIVLIK IQTIDORNING MUHIM OMILI SIFATIDA

D.M.MAXMUDOVA,

p.f.f.d. (PhD), dosenti v.b. TVChDPI

N.A.MIRXALILOVA,

TVChDPI magistranti

Maqolada shaxsning kreativ potentsiali bilish jarayoniga yo'naltirilgan ijodkorlik bilan chambarchas bog'liqligi bo'lib, an'anaviy tafakkur yuritishdan farqli ravishda fikrlashning tezkorligi va egiluvchanligida, yangi g'oyalarni yaratish, qobiliyati, shuningdek, shaxs xarakteriga xos jihatlar – bir qolipda fikrlamaslikda, o'ziga xoslik, tashabbuskorlik, noaniqlikka toqat qilishda, zakovatli bo'lishda aks etishi asoslangan.

Kalit so'zlar: kreativlik, kreativ kompetentlik, kreativ potentsial, kreativ tafakkur.

В статье обосновывается тесная связь творческого потенциала личности с творчеством, направленным на процесс познания, что в отличие от традиционного мышления отражается в скорости и гибкости мышления, в способности генерировать новые идеи, а также в особенностях характера личности – не мыслить в одной форме, быть оригинальным, инициативным, терпимым к неопределенности, интеллигентным.

Ключевые слова: креативность, креативная компетентность, креативный потенциал, креативное мышление.

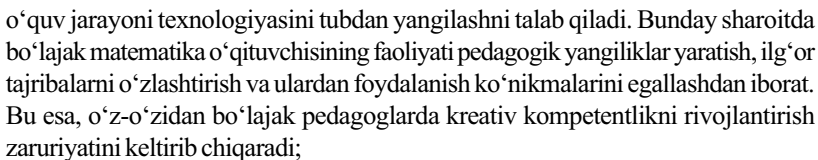
In the article, the creative potential of the individual is closely linked with the creative process focused on the process of cognition based on initiative, tolerance of uncertainty, reflection in being intelligent.

Key words: creativeness, creative competence, creative potential, creative thinking.

Ta'lim tizimini modernizatsiyalash va uni shaxs imkoniyatlariga to'liq moslashtirishga ko'maklashuvchi zamonaviy ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri ta'lim oluvchilarda tashabbuskorlik, mustaqillik, kreativlik sifatlarini qaror toptirish va rivojlantirishdan iborat etib belgilangan. Shu nuqtai nazardan yondoshadigan bo'lsak, mutaxassislar tayyorlash tizimini modernizatsiyalash, pedagogik faoliyat samaradorligini ta'minlashning asosiy shartlaridan biri – ularda kasbiy faoliyatga nisbatan kreativ yondashuvini rivojlantirishdan iborat.

Darhaqiqat, jamiyat va fan-texnika taraqqiyotining hozirgi bosqichida ta'lim-tarbiya jarayoni, uning mazmuni, shakl, metod va vositalari, mutaxassislar tayyorlash jarayoniga ta'sirini tahlil etganda, bo'lajak mutaxassislarda kreativ faoliyatga bo'lgan ehtiyoj quyidagilar bilan belgilanishini ko'rsatadi:

birinchidan, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ta'lim tizimi, metodologiyasi va



ikkinchidan, ta'lim mazmunini insonparvarlashtirish o'qitishning yangi tashkiliy shakllari, texnologiyalarini izlash, ya'ni ta'limga innovasiyalar kiritishni taqozo qiladi. Ta'lim jarayoniga innovasiyalar kirishining muhim shartlaridan biri esa, o'qituvchining innovasion tayyorgarligi, ijodkorligi va kreativ faolligi bilan tavsiflanadi;

uchinchidan, pedagogik yangilikni o'zlashtirish va uni amaliyotga tatbiq etishga nisbatan bo'lajak o'qituvchilarda faol mayllarni rivojlantirish kabilar tadqiqot muammosining ijtimoiy, pedagogik-psixologik jihatdan dolzarbligini ifodalaydi.

Ko‘rinib turibdiki, talabalarda kreativ kompetentlikni rivojlantirishning zarurligi o‘zaro faol munosabatlar ta’sirida rivojlanadigan ko‘nikmalarni shakllantirish imkonini beradi. Bu esa oliy ta’lim muassasalaridagi ta’lim muhiti, o‘qitish shart-sharoitlari va metodlarining interfaol xarakter kasb etishini ta’minlashni talab qiladi.

Kreativlik (lotincha “create” – yaratish, “creative” yaratuvchi, ijodkor) – individning yangi g‘oyalarni ishlab chiqarishga tayyorlikni tavsiflovchi hamda mustaqil omil sifatida iqtidorlikning tarkibiga kiruvchi ijodiy qobiliyati ma’nosini ifodalaydi. Shaxsning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg‘ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo‘ladi. Kreativlik shaxsni yaxlit holda yoki uning muayyan xususiyatlarini tavsiflaydi. Shuningdek, kreativlik iqtidorning muhim omili sifatida aks etadi. Qolaversa, kreativlik zehni o‘tkirlikni belgilab beradi.

Kreativlik shaxsning an'anaviy fikrlashdan farqli ravishda ma'lum hatti-harakat, faoliyat yoki jarayonni samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi yangi g'oyalarni yaratish, shuningdek, mavjud muammolarni ijobiy hal qilishga bo'lgan tayyorgarligini tavsiflovchi qobiliyati sanaladi.

Shaxsning kreativlik potentsiali uning umumiy xususiyati sifatida aks etadi. U ijodiy faoliyatning dastlabki sharti va natijasi sanaladi. Mazkur sifat shaxsning oʻz-oʻzini namoyon qilish layoqatiga egalikni va tayyorlikni ifodalaydi. Qolaversa, kreativ potentsial negizida har bir taʼlim oluvchining shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvati yaxlit holda namoyon boʻladi.



Kreativ potensial bilish jarayoniga yo'naltirilgan ijodkorlik bilan chambarchas bog'liq bo'lib, an'anaviy tafakkur yuritishdan farqli ravishda fikrlashning tezkorligi va egiluvchanligida, yangi g'oyalarni yaratish, qobiliyati, shuningdek, shaxs xarakteriga xos jihatlari – bir qolipda fikrlamaslikda, o'ziga xoslik, tashabbuskorlik, noaniqlikka toqat qilishda, zakovatli bo'lishda aks etadi.

Odatda, talabaning kreativlik layoqatiga ega bo'lishi muayyan muammolarni hal qilishga intilishi, kichik ilmiy-tadqiqotlarini amalga oshirishi va bu jarayonga qiziqish doirasi bir xil bo'lgan tengdoshlar bilan o'zaro ijodiy hamkorlikka erishishi muhim ahamiyatga ega.

Shaxs ijodiy faoliyatni tashkil etishda muammoli masalalarni yechish, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, shuningdek, ijod mahsulotlarini yaratishga alohida e'tibor qaratishi zarur.

Muammoli masala va vaziyatlarni hal qilish ekan, talabaning masala yechimini topishga ijodiy yondashishi unda hissiy-irodaviy sifatlarning rivojlanishiga yordam beradi. Talaba o'z oldiga muammoli masalalarni qo'yish orqali mavjud bilimlari va hayotiy tajribalariga zid bo'lgan dalillar bilan to'qnash keladi. Buning natijasida o'z ustida ishlash, mustaqil o'qib o'rganishga nisbatan ehtiyoj sezadi.

M.Csikszentmihalyi (1996) kreativ insonlar ikki toifaga bo'linadi, degan fikrni olg'a suradi, ya'ni "katta K" – bular faoliyat olib borayotgan sohaning yetakchilardan bo'lib, doimo o'zgarishlar sodir etishga intiladi, "kichik K" – bular o'z kreativlik ko'nikmalaridan faqat kundalik hayotda va foyda keltirishi uchun foydalanadi[1]. Ko'pchilik talabalar o'zlarini kreativ emasmi, deb biladi; kreativlik ular yetisha olmaydigan orzuday va faqatgina iqtidorli insonlar kreativ bo'lishi mumkin, degan fikrga ega. Ular kreativlik bu faqat "katta K" toifasiga kiruvchi insonlar yoki san'at sohasida tahsil olayotgan yoki o'quv-bilish faoliyatini tashkil etayotgan talabalarda bo'lishiga ishonadi. Talabalar, qachonki, kreativ bo'lish uchun "katta K" toifasiga kiruvchi shaxs bo'lish shart emasligini tushunsalar, kreativlik ular uchun ega bo'lish mumkin bo'lgan ko'nikmaga aylanadi. Bunday fikr natijasida talabalar o'zlarini kamroq "ezilgan" sezib, yangidan yangi g'oyalar bilan o'zlarini namoyon etishlari mumkin va mashg'ulotlar jarayonida interfaol vazifalarni bajarishda faol qatnashishga bo'lgan qiziqishlari ortib, ko'rsatkichlari ham yuqoriga ko'tariladi. Ular o'zlariga baland baho berishni boshlaydi va kreativlik sohasida bundan ham yuqori ko'rsatkichlarga erishishga intiladi. Talabalar kreativ tafakkur imkoniyatlaridan qancha ko'p foydalansalar, shuncha ko'p faol bo'ladi.

Kreativ mashg'ulotlar talabalarga hayajon va qiziqishni singdirad exi, ya'ni,



Kreativlik o'quv-bilish yoki afzal ko'rish sifatida tahlil etilishi ham mumkin: ba'zi talabalar tanqidiy, tahliliy yoki baholovchi fikrlashni, boshqalar esa faktlarga asoslangan biri

1. Csikszentmihalyi M. (2014). The systems model of creativity. – Dordrecht, Netherlands: Springer. – 882 p.
2. Dweck C. (2006). Mindset: The new psychology of success. New York, NY: Random House. – 492 p.
3. Starko A.J. Creativity in the Classroom: Schools of Curious Delight [Text] / A.J. Starko. – London: Lawrence Erlbaum Associates, 2005. – Third Edition. – 499 pp. – ISBN 0-8058-4791-X